

The background is a detailed historical map, likely from the 17th or 18th century, showing parts of Africa, Asia, and Australia. The map is overlaid with several elements: a banner at the top with the name of the editor, a large title in the center, and another banner at the bottom with a subtitle. The map features various geographical labels and a grid of latitude and longitude lines. At the top, there are several allegorical figures, including a cherub with a bow and arrow, a figure with a staff, and a woman in a blue and purple dress. A large, stylized figure of a person is also visible in the center of the map.

EDITOR PETER FURTADO

DEJINY NÁRODOV

AKO SA FORMOVALA
IDENTITA ŠTÁTOV

DEJINY
NÁRODOV

DEJINY NÁRODOV

Ako sa utvárala identita štátov

Zostavil Peter Furtado

slovar

Peter Furtado je bývalý šéfredaktor medzinárodne uznávaného britského mesačníka *History Today*. Po absolvovaní štúdia dejín a dejín umenia na Univerzite v Oxforde pôsobil na Londýnskej univerzite, kde sa venoval výskumu britského nacionalizmu. V roku 2009 mu bol udelený čestný doktorát na univerzite Oxford Brookes za propagáciu histórie medzi širokou verejnosťou. Bol editorom viacerých publikácií, k najznámejším patrí kniha *1001 dní, ktoré pretvorili svet (1001 Days that Shaped the World)*.

Histories of the Nations © 2012 and 2107 Thames & Hudson Ltd, London
Slovak edition © 2018 Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava
Translation © 2018 Ema Draškabová, Peter Draškaba & Lubomíra Kuzmová

Prvé slovenské vydanie

Z anglického originálu *Histories of the Nations: How Their Identities Were Forged* vydaného v roku 2017 vydavateľstvom Thames & Hudson Ltd, Londýn, preložili Ema Draškabová, Peter Draškaba (s. 9 – 136) a Lubomíra Kuzmová (s. 137 – 256).

Zodpovedná redaktorka Silvia Barčák
Odborná revízia a register Peter Draškaba
Editor Andrej Šútovec
Zalomenie Alias Press, s. r. o., Bratislava
Tlač FINIDR, s. r. o., Český Těšín

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováná ani šírená v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Cena uvedená na obálke knihy je nezáväzným odporúčaním pre konečných predajcov.

ISBN 978-80-556-3723-5

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

www.slovar.sk

Obsah

- 9 **Úvod**
Dejiny štátov a dejiny sveta
PETER FURTADO
- 15 **Egypt**
Faraóni, králi a prezidenti
HUSAJN BASÍR
- 22 **India**
Civilizácia bez vlastnej historiografie
MIHIR BOSE
- 31 **Irán**
Dlhé dejiny a „krátkodobá spoločnosť“
HOMA KATOUZIAN
- 39 **Grécko**
Krajina, ktorá uviazla medzi starovekou slávou a moderným svetom
ANTONIS LIAKOS
- 47 **Čína**
Historiografia: spájanie minulosti a budúcnosti
Č’-TCHIEN LUO
- 55 **Írsko**
V tieni láskavého zneužívateľa
CIARAN BRADY
- 73 **Španielsko**
Druhá strana „čiernej legendy“
ENRIC UCELAY-DA CAL
- 85 **Francúzsko**
História šesťuholníka
EMMANUEL LE ROY LADURIE

- 95 **Rusko**
Trhliny v tkanive kultúry
DINA CHAPAJEVOVÁ
- 105 **Česká republika**
Národné dejiny a hľadanie identity
PAVEL SEIFTER
- 114 **Poľsko**
Tragédia a heroizmus tvárou v tvár mocným susedom
IWONA SAKOWICZOVÁ
- 122 **Maďarsko**
Tisíc rokov panstva
LÁSZLÓ KONTLER
- 131 **Turecko**
Krajina so stratenou ríšou
MURAT SIVILOGLU
- 137 **Brazília**
Dedičstvo otrokárstva a ekologická samovražda
LUIZ MARQUES
- 143 **Mexiko**
Krajina orla, kaktusu a hada
ELIZABETH BAQUEDANOVÁ
- 150 **Holandsko**
Tvárou v tvár vodnému živlu
WILLEM FRIJHOFF
- 158 **Švédsko**
Z vikinského spoločenstva k sociálnemu štátu
PETER ARONSSON
- 167 **Veľká Británia**
Pozliepaný národný štát
JEREMY BLACK
- 175 **Spojené štáty americké**
Krajina, ktorá sa rozhodla byť bez dejín
PETER ONUF

- 184 **Austrália**
Európsky národ v starobylej krajine
STUART MACINTYRE
- 191 **Ghana**
Z kolónie lídrom kontinentu
WILHELMINA DONKOHOVÁ
- 197 **Fínsko**
Identita vykresaná z boja
PIRJO MARKKOLOVÁ
- 203 **Argentína**
Medzi dvoma storočiami
FEDERICO LORENZ
- 217 **Kanada**
Voľný štátny zväzok
MARGARET CONRADOVÁ
- 224 **Taliansko**
Katolicizmus, moc, demokracia a zlyhanie minulosti
GIOVANNI LEVI
- 231 **Japonsko**
Od izolácie k prekračovaniu hraníc
RJÚIČI NARITA
- 239 **Nemecko**
Mnohoraké mutácie oneskorene vzniknutého národa
STEFAN BERGER
- 248 **Izrael**
Sionistický experiment
COLIN SHINDLER

Úvod

Dejiny štátov a dejiny sveta

Vôbec najväčšiu historickú lekciu sveta, otvárací ceremoniál letných olympijských hier v Pekingu v roku 2008, sledovala viac než stovka hláv štátov a odhadom dve miliardy televíznych divákov. Na obrovskej flexibilnej LED obrazovke umiestnenej na ploche štadióna sa premietali momenty z kultúrnych dejín Číny, vrátane toho, ktorý považuje za jeden zo svojich najvýznamnejších – vynález papiera. Ďalšie tri vynálezy – kompas, pušný prach a tlač – oslavoval výpravný ohňostroj a rozsiahla pohyblivá scéna, ktorá čerpala z obrazov čínskej minulosti, terakotovej armády, Veľkého čínskeho múru a objavných ciest Čeng Cheho. Prostredníctvom hýrivej šou umocnenej farebnosťou, nadrozmernosťou, disciplinovanosťou a pompéznosťou ukázala Čína svetu, ako chce, aby nazeral na jej minulosť a prítomnosť: ako na veľkolepú civilizáciu, ktorá cudzine nie je nič dlžná a zvyšku sveta venovala úžasné veci.

Štyri roky predtým sa v Aténach odohralo niečo podobné, hoci v menej úctyhodnom rozsahu. Grécko sa predstavilo aj v podobe neodškriepiteľných darov svojej civilizácie svetu – antického sochárstva a samozrejme hier samotných, a predstavilo aj svoje „národné“ dejiny od bronzovej doby Mínojcov a Mykéňanov cez vládu Alexandra Veľkého, založenie mesta Byzantion, dosiahnutie nezávislosti od Osmanov až po súčasnú ironizujúcu ľudovú kultúru.

Príležitosť krajiny predstaviť propagandistický obraz vlastnej histórie a dedičstva, ktorý pritiahne pozornosť sveta, býva zriedkavá, a zároveň pôsobivá. Neprekvapí preto, že štáty súperia o možnosť byť hosťiteľskou krajinou olympiády. Všeobecne však platí, že štáty hľadajú spôsoby

manipulatívnej sebaaprezentácie zameranej na domáce publikum, najmä prostredníctvom verejnej spomienkovej oslavy a ceremoniálu, ako aj prostredníctvom médií a usmerňovaním vzdelávacích osnov. Dejiny sú nevyhnutnou súčasťou pohľadu, akým každý národ vníma sám seba, a ako také sú často značne kontroverzné. V nedávnych desaťročiach vypukli „dejinné vojny“ nad obsahom školských učebníc v krajinách takých rozdielnych ako Austrália, Kanada, Rusko a Japonsko, zatiaľ čo vo Veľkej Británii sa vlády kontinuálne usilovali propagovať ťažko uchopiteľný koncept „britskosti“ prostredníctvom osobitej interpretácie dejín ostrovov.

Takéto chápanie národných dejín poskytovalo oporu profesii historika od 19. storočia, keď vzniklo veľa štátnych ústavov zaoberajúcich sa históriou. Hoci sa dnes sféra historického bádania rozšírila a zahŕňa mnoho tém nepredstaviteľných pre starších historikov, pre všetky štáty sa vlastné dejiny stávajú ústrednou témou vzdelávania a ich historického výskumu, niekedy vlastne aj na úkor dejín ostatných štátov. Vo väčšine krajín je navyše dejepis povinný vyučovací predmet, lebo si uvedomujú, akú životne dôležitú súčasť predstavujú dejiny pri formovaní národnej identity a spoločenských síl.

Dejiny však nie sú len výtvarom historických ústavov a vlád. Naopak, sú všadeprítomné. Sú vo vzduchu, ktorý dýchame, v mestách, ktoré obývame, v krajine, kde sa túlame. Ľudia sa učia o svojej histórii doma, prostredníctvom príbehov prerozprávanych členmi rodiny a médiami, učia sa o nej z ľudových rozprávok i televízie, verejných súsoší a vojnových pamätníkov, významnej architektúry, múzeí a galérií. História nasávaná z takýchto zdrojov sa zriedkavo spochybňuje, a niekedy si ju dokonca sotva uvedomujeme. Tento prístup sa veľmi odlišuje od histórie, ktorá sa skúma na západných univerzitách, kde funguje liberálne nabádanie byť skeptický voči všeobecne prijímaným vedomostiam a nutnosť spochybňovať spoľahlivosť prameňov, zasadiť poznatky do širšieho kontextu a usilovať sa o ich originálnu interpretáciu. Dôsledkom toho je v mnohých krajinách – dokonca vari najmä v takých, ktoré sa hrdia hlboko zakorenenými tradíciami akademického života – priepastný nesúlad medzi akademickými dejinami sveta a dejinami, ako ich chápu ľudia.

„Akademické“ dejiny sveta boli spísané veľakrát, najmä za ostatných päťdesiat rokov, keď globalizácia svetového hospodárstva a ideologických konfliktov premenila úsilie pátrať po unifikovanej histórii sveta na realitu. Zавše boli ich autormi enormne agilní a všestranne vzdelaní jednotlivci, ktorí mali zámer polemizovať, napríklad, o „triumfe Západu“, o ktorom hovoril John Roberts v 80. rokoch, o „zrážke civilizácií“ Sama Huntingtona z 90. rokov alebo o environmentálnych dejinách Johna McNeilla zo začiatku 21. storočia. Občas sú produktom tímov vedcov a pedagógov, zaoberajúcich sa touto problematikou v snahe v čo najväčšej miere odstrániť subjektivitu, dbajúc na to, aby sa každej časti sveta pripisovala rovnaká dôležitosť. Každopádne, každý ucelený opis dejín sveta je dielom syntézy, ktorá uvádza do kontextu detailnejší výskum iných historikov, a ako taký je odrazom širších záujmov obdobia, v ktorom vznikol.

Táto publikácia nepochybne reflektuje to, čo nás v súčasnosti zaujíma. Skôr než dejiny sveta to je výber udalostí, zostavený s vedomím, že jednostranné nazeranie, iba jediný všetko preklenujúci opis sa jednak nedá úspešne uskutočniť, a jednak ani nie je v našej postmodernej ére poznačenej existenciou polycentrizmu žiadúci. Kládie si za cieľ skúmať populárne chápanie dejín vo svete a žiada profesionálnych historikov a iných uznávaných literátov, aby vystúpili zo svojich zvyčajných názorových rámcov a písali o tom, ako sa bežne chápu dejiny v kultúre ich vlasti.

Stalo sa ošúchaným slovným zvratom, že minulosť je „cudzia krajina“, podľa frázy románopisca L. P. Hartleya, miesto, kde „ľudia robia veci inak“. Ale menej často si pamätáme, že tento pocit „cudzoty“, ktorý vnímame pri návšteve inej krajiny, má predovšetkým korene v jej minulosti a najmä v jej predstave o svojej vlastnej osobitej minulosti.

Takže východiskový bod knihy je ľahko zrozumiteľný: ak zlyháme v chápaní toho, ako iní uvažujú a utvárajú si názor na vlastnú minulosť, tak ich ani nepochopíme. Na to, aby sme sa vysporiadali s národnými a kultúrnymi rozdielmi, ktoré spestrujú i ohrozujú náš svet, nepotrebujeme turistických alebo dokonca historických sprievodcov spísaných našimi krajanmi. Potrebujeme počúvať ľudí, ktorí opisujú svoju minulosť vlastný-

mi slovami. To, na čo vo svojich výpovediach kladú dôraz (či to, čo v nich naopak opomenú) nám prezradí viac než početné knihy. Ak by niektorí čitatelia pochybovali o tom, že zmysel dejín sa môže od krajiny ku krajine dramaticky líšiť, nabádam ich, aby si pozreli dva príspevky z tejto publikácie. Výskum Petra Ornufa o pôvode a dôsledkoch toho, čo pomenúva ako mýtus o „bezdejinnosti“, alebo „ahistorickosti“, ktorý Spojené štáty prevzali od Otcov zakladateľov, a výklad Č'-tchien Luoa o kľúčovej úlohe histórie pri obhajobe zákonnosti cisárskej moci v Číne počas 3 000 rokov.

Dvadsaťosem historikov z dvadsiatich ôsmich štátov opisuje v knihe dejiny svojej krajiny tak, ako ich chápu oni. Každý jeden z nich pochádza z príslušného štátu a väčšina z nich v ňom aj žije a aktívne pôsobí. Nepredkladajú encyklopédiu dejín (príslušné fakty sú ľahko dostupné na internete jedným kliknutím myšou), sú to ich osobné úvahy a vyznania, pričom vybrané témy tlmocia v súlade s dôverne známymi faktami. Podobne ako organizátori otváracích ceremoniálov olympiád, ale v úplne inom rozsahu, si vytýčili úlohu predstaviť svetu vlastné národné dejiny bez príkras.

Otázky, ktoré sa môžu vynoriť pri použití tohto postupu, obsahujú v sebe existenciu a podstatu všeobecného príbehu minulosti krajiny alebo toho, čo by sme možno označili za jej „dávnovek“. V tomto príbehu vychvaľuje každá krajina to, čo považuje za svoje veľké úspechy – boj za nezávislosť, zápas za slobodu, slávne činy v kultúre. V jej minulosti sa však vyskytujú aj iné prvky, ktoré sú poľutovaniahodné, a to, ako sa s nimi vyrovnáva, nám môže veľa odhaliť. Môže si osvojiť metódu priebojného sebaospravedlňovania, alebo sa uchýliť k mlčaniu. Nápadne sa v prvých náčrtoch úvah zaradených do tejto publikácie niekoľko prispievateľov rozhodlo vyhnúť akýmkoľvek zmienkam o niektorých z najväčších kostlivcov v skrini svojich krajín. Krajina mohla aj zvoliť postup, ktorý by jej umožnil vyrovnáť sa s bolesťami minulosti. Názornými príkladmi sú dôkladná nemecká sebaanalýza prebiehajúca od 60. rokov 20. storočia alebo ustanovenie komisií pre pravdu a zmierenie v Juhoafrickej republike a mnohých iných traumatizovaných krajinách v nedávnom období. Niektoré štáty, ako napríklad Egypt a Grécko, môžeme vychvaľovať alebo

preklínať – majú úžasnú starovekú minulosť, ktorej sa prítomnosť nikdy nevyrovná. Iné (výraznými príkladmi sú Izrael a Irán) sa môžu cítiť osiatnými večne nepochopené a toto nepochopenie samo osebe vnímať ako hlavný zdroj ťažkostí v súčasnom svete.

Kapitoly demonštrujú náročnosť spracovania súvislých dejín čo i len jedinej krajiny. Úvaha o Českej republike je príkladom, aké ťažké je nájsť akýkoľvek druh zhody o vlastnej minulosti, kým príspevok o Veľkej Británii zdôrazňuje zložitosť vybudovania pocitu národných dejín, keď národ samotný je umelou politickou konštrukciou, hoci pretrváva už 300 rokov. Ani taliansky príbeh nie je odlišný.

Vzhľadom na limitovaný priestor sme nepredpokladali, že by ktorýkoľvek z prispievateľov dokázal spracovať danú problematiku v absolútnej úplnosti, ale skutočný význam publikácie si uvedomíme až po overení si vyváženosti príspevkov a porovnaní odlišných metód, akými autori z rôznych krajín pristúpili k spracovaniu svojich prác. Nádejame sa, že kniha poskytne každému čitateľovi možnosť získať neznámy pohľad na známe krajiny: ako ony vidia samé seba, ako sa chcú dnes prezentovať a aký odlišný môže byť pohľad súčasného historika v porovnaní s optimistickým obrazom prezentovaným v bezpočetných turistických sprievodcoch.

Samozrejme, výsledkom takéhoto prístupu boli interpretácie národných dejín často značne prifarbované súčasníkmi. Giovanni Levi, napríklad, píše o pôvode súčasnej politickej slepej uličky v Taliansku, ktorej korene nachádzame v hlbokoj katolíckej minulosti krajiny. Dina Chapatjevová sleduje odklon Ruska v 21. storočí od Západu a návrat k dichotómii datovanej už od samotného vzniku Moskovského veľkokniežatstva. Dokonca ešte počas prípravy publikácie do tlače pokračovali dejiny v odhalovaní svojich tajomstiev. Ekonomická kríza v prvom desaťročí 21. storočia potvrdila v mnohých krajinách, že existujúce historické trendy sa naďalej vyvíjajú. Len niekoľko rokov po tom, ako Atény, „kolíska civilizácie“, slávnostne otvorili nové múzeum Akropoly v roku 2009, grécka ekonomika skolabovala a pokračujúce zachovanie demokracie v Grécku bolo spochybnené. Arabská jar v roku 2011 vyvolala neočakávanú a dramatic-

kú zmenu vo väčšine krajín Stredného východu, občiansku vojnu v Sýrii a revolúciu v Egypte – krajine, ktorá bola známa výnimočnou kontinuitou od samotného počiatku svojich dejín. V roku 2016 si Spojené kráľovstvo Veľkej Británie odhlasovalo ukončenie dlhotrvajúceho členstva v Európskej únii, s významnými politickými, ekonomickými a kultúrnymi dôsledkami. Takéto revolučné zmeny nás zaväzujú znovu sa pozrieť na minulosť krajiny. Opakovaná revízia sa však nemôže robiť narýchlo a treba počkať, až kým sa obdobie neustálych zmien neupokojí.

Krajiny, ktoré sme do tejto publikácie vybrali, pochádzajú zo všetkých kontinentov a žijú v nich dve tretiny svetovej populácie. Sú medzi nimi vyspelé demokracie, ale aj náboženské autokracie s jednou vládnuou stranou. Krajiny, v ktorých prakticky takmer bez prerušenia prebiehajú vojnové konflikty, aj také, ktoré sa vyhýbajú vojne za každú cenu. Krajiny s tradíciou liberálneho vzdelávania a diskusie, ale aj tie, kde môžu historikovia vybočujúcich svojimi názormi z oficiálnej línie posadiť do väzenia. Mnohé z najviac skúšaných regiónov sveta sú práve tie s historickými spormi, vlečúcimi sa niekedy až stovky rokov. Neschopnosť zúčastnených strán vzájomne pochopiť svoje historické túžby môže mať fatálny dosah na úsilie nastoliť mier. Čitateľov, ktorí narazia v tejto knihe na hlasy svojich oponentov, pozývame, aby sa zamysleli nad tým, čo je v nej napísané a ako je to napísané, ale za žiadnych okolností ich nepresviedčame, aby s tým súhlasili.

Podobne ako problém výberu krajín, bola dôležitá aj otázka výberu vhodného prispievateľa za príslušnú krajinu. Žiaden z tých, ktorí poskytli svoj príspevok, si neželal, aby bol považovaný za akéhosi oficiálneho hovorca svojej krajiny, ani nikoho iného než samého seba. Všetci prispievatelia sú aktívni historici, niektorí veľmi uznávaní takmer na konci profesionálnej kariéry, iní oveľa mladší. Väčšina z nich žije a pracuje v krajine, o ktorej píše. Iní, aj keď ju často nenavštevujú, zostávajú s ňou aspoň v úzkom kontakte. Mnohí absolvovali špecializované štúdium dejín svojej krajiny. Aj keď niektoré z ich záverov môžu vzbudzovať prekvapenie, všetky sú skutočne podnetné a poučné.

Egypt

Faraóni, králi a prezidenti

Kamkoľvek vo svete pôjdete, pravdepodobne narazíte na nejakú stopu egyptských dejín alebo egyptského vplyvu, a preto sa dá povedať, že Egypt a dejiny sú synonymá. Samotná civilizácia sa začala utvárať v údolí egyptského Nílu a jeho delty. Grécky historik Herodotos opísal egyptskú civilizáciu ako „dar Nílu“, hoci by asi mohlo byť vhodnejšie označiť ju ako „dar Nílu a egyptského národa“. Níl preteká mnohými africkými krajinami, ale žiadna z nich nedosiahla pokrok, kontinuitu a prosperitu Egypta. Egypťania, budovatelia tejto jedinečnej civilizácie, sa preslávili zručnosťou, vytrvalosťou, trpezlivosťou, zdržanlivosťou, miernosťou, znášanlivosťou a toleranciou.

Egypt leží v severovýchodnom cípe afrického kontinentu a cez Sinajský polostrov, východnú bránu do Egypta a prístupovú trasu pre nájazdníkov počas celých dejín, zasahuje až do juhozápadnej Ázie. Egypt sa považuje za významnú a vplyvnú krajinu na Strednom východe aj v Afrike. Leží v srdci arabského sveta a vystupuje ako obhajca a ochranca islamu. Krajina sa nachádza aj v blízkosti južnej Európy a juhozápadnej Ázie, majúc na dohľad aj oblasti Stredomoria a Červeného mora. Pre túto geografickú polohu sa Egypt stal styčným bodom civilizácií, kľúčovým pre kultúrnu výmenu, a objektom túžby dobyvateľov počas jeho dlhej histórie.

Početné sú aj pomenovania krajiny. Názov Egypt pochádza zo starovekého výrazu *Hut-ka-Ptah*, čiže *Svätyňa Ptahovej duše*, svätyňa boha starovekého hlavného mesta Memfis. *Mjśr*, moderné pomenovanie krajiny v arabčine, sa odvodzuje od staroegyptského slova *medžer* (slov. *kút*),

z ktorého pochádza súčasný výraz *al-Misrjún*, t. j. *Egyptania*. Egyptania často uvádzajú aj hlavné mesto Káhiru ako *Mísr*, pričom používajú pomenovanie krajiny ako skratku pre svoje hlavné mesto. Dnešní Egyptania patria do semitsko-hamitskej jazykovej rodiny, ktorej členmi sú okrem iných aj felahovia (obyvatelia nilskej delty a stredomorského pobrežia), saídovia (obyvatelia Horného Egypta), beduíni (obyvatelia Sinajského polostrova, Líbyjskej a Arabskej púšte) a Núbijci (obyvatelia Asuánu a príľahlého regiónu).

Dejiny Egypta sa začínajú asi 3 000 rokov pred n. l., keď bolo vynájdené samotné písmo. To umožnilo zhromažďovať a zachovávať pre budúce generácie nadobudnuté skúsenosti ľudí. Bolo to obdobie koncentrácie moci – trend, ktorý sa mal stať typickou črtou vládnutia v Egypte počas jeho dlhej histórie do takej miery, až napokon predstavoval bariéru pokroku pre tých, ktorí si želali decentralizovať rozhodovacie kompetencie. Keď legendárny kráľ Meni, zjednotiteľ Horného Egypta (juh) a Dolného Egypta (delta Nílu), založil okolo roku 3000 pred n. l. centralizovaný štát, zaviedol princípy a normy, ktoré sa v egyptskom štáte uplatňujú doteraz a ktoré spoluvytvárajú aj jeho súčasný kolorit. Egypt potom vstúpil do obdobia Starej ríše, veku pyramíd, ktoré trvalo od roku 2686 až do roku 2160 pred n. l. Počas tohto obdobia Egyptania postavili pyramídy v Gíze a Sakkare a vytesali sochu Veľkej sfingy pri pyramídach na plošine v Gíze ako symbol faraóna Rachefa (Chefréna), staviteľa druhej pyramídy v Gíze. Tieto veľkolepé monumenty svedčia o architektonických, stavitelských, astronomických a organizačných schopnostiach starovekých Egyptanov.

Po tomto zlatom veku vstúpil Egypt do obdobia úpadku, aby sa znovu vynoril ako vplyvná mocnosť počas Strednej ríše (2055 – 1650 pred n. l.), veku egyptskej klasickej literatúry. Po období druhého zlatého veku nastala pre Egypt najťažšia doba v jeho raných dejinách. Ovládli ho ázijské kmene známe ako Hyksóvia, čo značí „vládcovia cudzích krajín“. Mierumilovne sa prikradli cez východne hranice a ovládli rozsiahle časti krajiny v čase, keď bol Egypt oslabený. Po dlhom a urputnom boji sa juž-

nému egyptskému vládcovi Ahmose I. (1550 – 1525 pred n. l.) podarilo vytlačiť ich z Egypta a zahnať do Palestíny. Vznikla tak Nová ríša označovaná ako tretie a posledné obdobie starovekého Egypta. Egypt si osvojil novú zahraničnú politiku založenú na expanzii a zahraničných výbojoch a ovládol mnohé mocné krajiny. Toto obdobie, ktoré trvalo až do roku 1069 pred n. l., je známe ako vek ríše egyptských faraónov. Thutmose III. (1479 – 1425 pred n. l.) sa považuje za zakladateľa ríše s územnými ziskami v Ázii a Afrike. K ďalším slávnym faraónom tohto veku patria Hatšepsut, Achnaton, Tutanchamon, Setchi I., Ramesse II. a Ramesse III.

Po tejto ére vstúpil Egypt do Tretieho prechodného obdobia (1069 – 664 pred n. l.), v ktorom prevládalo napätie, s prevažujúcou decentralizáciou moci. Neskoré obdobie (664 – 332 pred n. l.) sa spája s vládou rôznych egyptských dynastií, s niekoľkými časovými obdobiami perzskej nadvlády až do príchodu Alexandra Veľkého v roku 332 pred n. l. V Alexandrových rukách a rukách jeho následníkov, ptolemaiovských kráľov (332 – 30 pred n. l.), sa Egypt transformoval na grécko-ptolemaiovské kráľovstvo. Po porážke ptolemaiovskej kráľovnej Kleopatry VII. Rimanmi v roku 30 pred n. l. sa Egypt stal významnou súčasťou Rímskej (30 pred n. l. – 395 n. l.) a potom Byzantskej ríše (395 – 641 n. l.). V roku 641 n. l. ovládli krajinu moslimskí Arabi a Egypt sa stal jedným zo štátov islamského kalifátu, a to až do začiatku 19. storočia, keď albánsky poručík paša Muhammad Alí (1769 – 1849) založil moderný štát Egypt podľa európskeho vzoru. Vláda jeho rodu sa skončila až revolúciou 23. júla 1952 vyhlásením Egyptskej republiky pod vedením prezidenta Muhammada Nagíba (1952 – 1954) a jeho nasledovníkov Gamala abd an-Násira (1954 – 1970), Muhammada Anwara as-Sádáta (1970 – 1981) a Muhammada Husní Mubaraka (1981 – 2011). Nepopierateľnou vlastnosťou egyptskej kultúrnej skúsenosti počas svojej dlhej histórie je jej stabilita vyznačujúca sa nepretržitosťou a rastom, a nie diskontinuitou.

Revolúcia v roku 1952, na ktorej čele stála organizácia známa ako Hnutie slobodných dôstojníkov počas vlády Fárúka I., egyptského a súdánskeho kráľa (1920 – 1965; vládol v rokoch 1936 – 1952), symbolizovala

koniec monarchie, ktorá bola typom vlády prevažujúcej od začiatku faraónskeho obdobia Egypta. Vystriedal ju vojenský republikánsky režim, ktorý ustanovil policajný štát, odmietal slobodu jednotlivca a nútil ho byť posluhovačom autoritárskej vlády. Revolúcia zniesla zo sveta demokraciu, ktorá prevažovala počas monarchie, napriek tomu, že jedným z jej princípov bolo upevniť slobodný demokratický život. Nový režim rozpustil politické strany a ignoroval ľudské práva. Počas šiestnástich rokov samovlády sa prezident Násir neprestajne obával novej revolúcie od číhajúcich oponentov a obavami z nej odôvodňoval, prečo musí oponentom utiahnuť uzdu. Odstavil egyptský ľud od politiky. Prečo by sa mali zaoberať politikou, keď inšpiratívny vodca myslí a koná v ich prospech? Podobne ako republikánske heslá donekonečna opakovali, že „žiadny hlas neprehluší bojovú vravu“, tak sa ani jeden hlas nezdvihol proti Násirovi.

V Násirovej moci bolo viesť Egypt smerom k spravodlivosti a demokracii, ale on sa tejto šance vzdal a namiesto toho zasial do egyptskej pôdy semeno tyranie, ktoré sa potom rozšírilo do zvyšku arabského sveta. Jeden z dôsledkov jeho chabého spravovania štátu bola drvivá porážka Egypta, ktorú 5. júna 1967 utrpel od Izraela. Táto prehra zapríčinila vznik hlbokej jazvy v egyptskom a arabskom vedomí a jej účinok pretrváva v dušiach Egyptčanov dodnes. Ľudia boli šokovaní tým, že Násir a pilieri jeho režimu, najmä armáda, zlyhali v naplnení zodpovednosti za obranu krajiny. Hlboká beznádej zachvátila krajinu, ktorá seba samú až do júlovej revolúcie v roku 1952 považovala za významnú. Bol to začiatok Násirovho konca, ktorý sa napriek tomu stále ešte snažil, v období pred svojou smrťou (zomrel v roku 1970), reformovať armádu a očistiť ju od skorumpovaných klík, ktoré zapríčinili potupnú porážku.

Zatiaľ čo porážka v roku 1967 vyvolala šok, veľkolepé víťazstvo nad Izraelom 6. októbra 1973 v počiatočných fázach októbrovej jomkipurskej vojny bol bezprecedentný. Hrdina tohto konfliktu prezident Sadat ho opísal ako „jeden z najväčších dní v dejinách“. V tento deň egyptské ozbrojené sily zmyli hanbu z porážky z roku 1967, ktorá ťpela na Egypte a celom arabskom svete, a v konečnom dôsledku získali späť stratené územia.

Sadatova návšteva Izraela v roku 1977 a jeho následný podpis mierovej dohody však vyvolal hnev mnohých ľudí v Egypte a ostatných arabských štátoch. Jeho pripravenosť rokovať s Izraelom bola hlavným dôvodom atentátu, ktorý naňho spáchali 6. októbra 1981 počas osláv ôsmeho výročia veľkého víťazstva. Bol to jeden z najtemnejších dní v dejinách Egypta. Ako mohol niekto zabiť faraóna obklopeného armádou, keď oslavoval svoje nevidané víťazstvo?

Založenie islamistického hnutia známeho ako Moslimské bratstvo šejkom Hassanom al-Banná v roku 1928 v pobrežnom meste Ismá'ílija malo veľký vplyv na egyptskú politiku v 20. storočí a na začiatku 21. storočia. Začali sa vynárať početné sporné otázky, ako islam a modernosť, islam a demokracia, náboženský štát, systém vlády a rád, autorita náboženstva, postavenie koptských kresťanov v islamskom štáte, islamská ekonomika a úloha žien a hidžáb. Väčšina týchto otázok sa dotýkala skôr formy ako podstaty. Politický islam narúšal právny poriadok ako v monarchistickej, tak aj republikánskej ére. Najmä v republikánskom období poskytoval vládom ospravedlnenie za to, že nezavádzali skutočnú demokraciu. Argumentovali tým, že islamisti by mohli zneužiť voľby na získanie moci a potom zrušiť demokratické práva. Jedna republikánska vláda za druhou strašila Západ, najmä Spojené štáty, možným nástupom islamistov k moci. Západ, ktorý si osvojil prístup „lepší diabol, ktorého poznáš“, bol preto naklonený podporiť vládnucu stranu, ktorá celé dekády pomáhala udržiavať diktátorské režimy pri moci bez skutočnej legitimacy. A to následne vyvolávalo nenávisť islamistov voči Západu. Mnohí pozorovatelia považovali dlhú absenciu demokracie v Egypte za dôsledok vystupovania islamistov, ktorí na jednej strane verejne ohrozovali stabilitu vládnuceho režimu, a na druhej boli jeho tajnými spojencami pri potláčaní akýchkoľvek slobodných aktivít presadzujúcich občiansku spoločnosť, politický pluralizmus, ľudské práva a ostatné princípy západnej demokracie.

Televízny seriál *Kráľ Fárúk* vysielaný v roku 2007 vykresľuje príbeh Fárúka I., posledného egyptského a sudánskeho kráľa, ktorý vládol v ro-